

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 310 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabgacha ta'lim tashkiloti metodistining boshqaruv funksiyalari.....	10
Qarshibayeva Dilfuza Xidirbayevna	
Texnologik mashinalar va jihozlar ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetensiyani shakllantirishning pedagogik qonuniyatlari va metodologik tizimini ishlab chiqish	15
Elmanov Abbas Begmat o'g'li, Mirzaumidov Asilbek Shuxratjonovich	
Katta yoshdagi guruh bolalarida o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini rivojlantirishda o'yinning roli	19
Ergasheva Farangiz Umidjon qizi, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi.....	23
Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	28
Gulmira Jumanova	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati	33
Erboyev Suxrob Abdusalomovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalar va ularda hissiy-irodaning shakllanishi	37
Davlatova Zebo Haydarovna	
Zamonaviy oilada avlodlararo munosabatlarning pedagogik-psixologik xususiyatlari	40
Ochilova Farida Baxriddinovna	
Maktab va oliy ta'lim muassasalarida qizlar kitobxonligini rivojlantirish metodlari	44
Qo'chqarova Oysha Oltibayevna	
Buyuk allomalar merosidan foydalanishning metodik holati va mavjud muammolari.....	48
Sevara Mamatkarimova	
Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish.....	53
Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li	
Использование современных инновационных методов в процессе обучения русскому языку в иноязычных группах высшего образовательного учреждения.....	56
Курбанова Шаира Исмаиловна	
Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ...	60
Kushakova Gulnora Egamkulovna, Muhammadiyeva Shaxzoda Sunnatilla qizi	
Boshlang'ich sinflarda musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari	63
Muminova Feruza Farxodovna	
Alisher Navoiy merosining yoshlar ma'naviy-estetik tarbiyasidagi ahamiyati	70
Qayumxo'jayev Botirxo'ja Ikromxo'ja o'g'li	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida amaliy topshiriqlar orqali tayanch kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish	74
Saidova Dilnoza Maripovna	
К вопросу о классификации современной антиутопии.....	78
Дмитрий Валерьевич Пупонин	
Когнитивная гибкость как фактор психологического благополучия старшеклассников в период адаптации к новым образовательным требованиям	82
Муксинова Динора Азаматовна	
Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilida ta'lim beruvchi professor-o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini baholash: xalqaro tajribalar qiyosiy tahlili va O'zbekiston amaliyoti	87
Baxtiyarova Muniba Ne'matjon qizi	
Valeologik tarbiya asosida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini tayyorlashda innovatsion va raqamli yondashuvlar	92
Berkinova Charos Islomovna	

Grammatik tushunchalarni o'rgatish metodikasi.....	96
N. R. Masharipova	
Umumiy o'rta ta'lim tizimini takomillashtirish va o'quvchilar bilimni baholashda xorijiy tajribalardan foydalanish finlyandiya ta'lim tizimi misolida.....	99
Obidova Muqaddas Ro'ziqulovna	
The Difference Between Androgogy and Pedagogy.....	106
Pardayeva Aziza Rahmatillojevna	
Elektr mashinalari fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalari.....	110
Shodiyeva Nozina Shuxrat qizi	
Umumta'lim maktablarida direktor o'rinbosarlarining aksiologik yondashuv asosida boshqaruv funksiyalari va vakolatlari hamda maktablarda ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish yo'llari.....	113
Toxirov Botirjon G'ofurjon o'g'li	
Ispan tili darslarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish usullari	119
Tursunqulov Sanjar Dilmurod o'g'li, Shukurullayeva Feruza Dilmurodovna	
Surxondaryo viloyatida yetishtiriladigan ingichka tolali paxta navlarining qo'llanilishi	124
Ubaydullayeva Komila Bozor qizi	
Bo'lajak tarbiyachilarda empatiya hissini shakllantirishning nazariy asosi	127
Xolmirzayeva Gulbahor Bahodirovna	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	130
Raximova Dilshoda Xoliqberdiyevna	
Bo'lajak sport murabbiylarida kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish mexanizmlari	134
Sherzod Shuxratovich Boboyorov	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalar sportini rivojlantirishning iqtisodiy va tashkiliy mexanizmlari.....	138
Sangirov Nuriddin Iriskulovich	
Bo'lajak o'qituvchilarning boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning integrativ modeli	142
Rasulova Umida Bahodir qizi	
Yashil pedagogikaning konseptual modeli va tamoyillari.....	146
Raxmatova Dilnoza Abdurashidovna	
Ta'lim jarayoni ishtirokchilarida emotsional barqarorlikni shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari ..	149
Boymatova Munavvar Ravshan qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish samaradorligi.....	152
Lukmonova Salomat Gafurovna	
Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimining shakl, metod va vositalari	157
Farmonova Madina Bahriddin qizi	
Innovatsion boshqaruv tizimlarida qaror qabul qilish va kommunikatsiya samaradorligi	161
Sotvoldiyeva Xurliqo G'ayratjon qizi	
Raqamli ta'lim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning media savodxonligini shakllantirish metodikasi.....	167
Choriyeva Xurmo Panji qizi	
Maktabgacha ta'lim mutaxassislari malakasini oshirish tizimining zamonaviy tendensiyalari va raqamlashtirish jarayonlarining pedagogik ahamiyati.....	172
Qosimova Sh. N., Dusmaxamedov A. A.	
Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..	177
Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi	
STEAM loyihalar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy va tanqidiy tafakkurni shakllantirish	181
Mirjamolova Moxira Abdugaffor qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati va metodik asoslari.....	188
Axmad Bolqiyev	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalqaro baholash dasturlari asosida baholashning pedagogik asoslari.....	191
Shavqiddin Burxonov	
Boshlang'ich ta'limda liderlik va pedagogik menejment muammolari.....	194
Pardaboyev Doston	
Raqamli ta'lim muhiti: tushunchasi, strukturasi va rivojlanish tendensiyalari.....	197
Kulboyeva Dilnoza Abdug'afurovna	
Особенности применения графических органайзеров на практических занятиях по дисциплине “Практикум литературы народов СНГ”.....	199
Татьяна Викторовна Половинкина	
Historical Stages in the Study and Treatment of Scoliosis (Spinal Curvature).....	204
Shermatova Mokhira Baxodir qizi	
Talaba qizlarga badiiy gimnastika cho'qmori yordamida bajariladigan fundamental mashqlarni o'rgatish....	209
Musharafxon Sultanova	
Oliy ta'limda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish bo'yicha xalqaro modellarning qiyosiy tahlili.....	213
Ziyotova Madina	
Sport mutaxassislarini tayyorlashda voleybol o'qituvchisining ko'nikmalari va uslubi	216
Turg'unov Baxtiyor O'rolovich	
Matematik masalalarni yechish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlash va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish	220
Yusupova Latofat Nuriddinovna	
Zamonaviy sharoitda bo'lajak o'qituvchilarda deontologik kompetentlikni rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari	228
Nasirova Nigora Baxtiyor qizi	
Paraengil atletika mashg'ulotlarida individual yondashuvning ahamiyati	233
Abduxoliqova Shoiraxon Akramjon qizi	
Biologiya fanini o'qitishda xalq pedagogikasi elementlaridan foydalanish orqali ekologik madaniyatni rivojlantirish	239
Baxrombekova Sojidxon Sherzodjon qizi	
Maktab texnologik ta'limida axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: o'rta muddatli istiqbollar (2027–2031)	245
Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna, Tursunov Sherzod Ziyat o'g'li, Ismatullayev Javohir Ubaydulla o'g'li	
Axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali jismoniy tarbiya va sport tizimini boshqarish samaradorligini oshirish	251
Eryigitov Dilshod Xolboyevich	
Enhancing Speaking Skills Productively in English	255
J. M. Fayzullayev, G. R. Elmonova	
Nutqida nuqsoni bo'lgan katta guruh bolalari bilan ishlashning ilmiy-nazariy asoslari	259
Jumanova Iroda Nomozovna, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich	
2–3 yoshli bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotiga ijtimoiy moslashuvi: nazariy va empirik tahlil	263
Klicheva Dilnoza Zulfon qizi	
Inson–texnika tizimida ta'lim olayotgan talabalarda iste'dod namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari	267
Kuvandikova Gulnora Gulamovna	
Bo'lajak pedagoglarning mutaxassis sifatida shakllanishida xavotirlanish holatining namoyon bo'lishi.....	270
Nuriddinov Rasuljon Samitjon o'g'li	
Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktabga tayyorlashda zamonaviy psixologik-pedagogik yondashuv.....	274
Nuriddinova Maysara Ikramovna, Kodirova Albina Faridovna	
Talabalarda qaror qabul qilishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	279
Rajabova Go'zal Zarifovna	
Musobaqa oldi psixologik tayyorgarlikning tezkorlikka ta'siri.....	283
Sitara Elova Axmatkulovna	

Pediatriya ta'limida sun'iy intellekt – talaba uchun virtual assistent.....	287
Umarkulov Muhtorali Islomkulovich	
Bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	290
Xakimov Xurshid Nozimovich	
Сущность и виды познавательной активности детей 5–6 лет.....	294
Джамилова Н. Н., Кудратова М. У.	
Uzluksiz ta'lim jarayonida mustaqil fikrlovchi, ijodkor shaxsni tarbiyalashning pedagogik-psixologik masalalari.....	298
Siddiqova Sanobar Xaydarovna	
Ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilish, ijodiy faolligini oshirish.....	301
Siddiqova Sanobar Xaydarovna, Qushoqova Guzal	
Badiiy adabiyotda Ibn Sino obrazining yaratilishidagi o'ziga xosliklar.....	304
Tangirov A. J.	

BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINI XALQARO BAHOLASH DASTURLARI ASOSIDA BAHOLASHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Shavqiddin Burxonov

Jizzax davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalqaro baholash dasturlari asosida baholashning pedagogik asoslari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. PIRLS, TIMSS va PISA dasturlarining mazmun-mohiyati, ularning ta'lim sifatini oshirishdagi o'rni hamda boshlang'ich ta'lim jarayoniga integratsiyalash mexanizmlari yoritiladi. Tadqiqot natijalari asosida samarali metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: xalqaro baholash, boshlang'ich ta'lim, PIRLS, TIMSS, PISA, kompetensiya, pedagogik texnologiyalar.

Abstract: The pedagogical foundations of assessing primary school students based on international assessment programs are analyzed. The content and features of PIRLS, TIMSS, and PISA, their role in improving the quality of education, and the mechanisms for their integration into primary education are examined. Based on the research findings, effective methodological recommendations are proposed.

Key words: international assessment, primary education, PIRLS, TIMSS, PISA, competencies, pedagogical technologies.

Аннотация: Рассматриваются педагогические основы оценки учащихся начальных классов на основе международных оценочных программ. Раскрываются содержание и особенности программ PIRLS, TIMSS и PISA, их значение для повышения качества образования, а также механизмы интеграции в систему начального образования. На основе результатов исследования предложены эффективные методические рекомендации.

Ключевые слова: международная оценка, начальное образование, PIRLS, TIMSS, PISA, компетенции, педагогические технологии.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini xalqaro mezonlar asosida baholash dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etmoqda. Globallashuv jarayonida ta'lim sifati faqat milliy mezonlar bilan emas, balki xalqaro baholash dasturlari orqali ham aniqlanmoqda. Shu nuqtai nazardan, PIRLS, TIMSS va PISA kabi xalqaro tadqiqotlar ta'lim tizimining samaradorligini solishtirish va rivojlantirishda muhim indikator vazifasini bajaradi.

O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida ham so'nggi yillarda xalqaro baholash dasturlariga tayyorgarlik jarayonlari kuchaytirildi. Xususan, boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning o'qish savodxonligi, matematik va tabiiy fanlar bo'yicha kompetensiyalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa milliy ta'lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Shu bois, boshlang'ich sinflarda xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim sifatini oshirish masalasi pedagogika fanining muhim ilmiy muammolaridan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro baholash dasturlari va ularni ta'lim jarayoniga joriy etish masalalari bo'yicha xorijiy olimlar bilan bir qatorda, o'zbek pedagog olimlari ham ilmiy izlanishlar olib borgan.

O'zbekistonlik olimlardan O'. Tolipov va M. Usmonboyeva pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish orqali o'quvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirish mumkinligini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, zamonaviy ta'limda o'quvchi faqat bilim oluvchi emas, balki mustaqil fikrovchi subyekt sifatida shakllanishi lozim.

B. Xodjayeov o'zining "Umumiy pedagogika" asarida ta'lim jarayonida baholashning funksional ahamiyatini yoritib, baholash nafaqat nazorat, balki rivojlantiruvchi vosita ekanligini asoslab bergan. Bu yondashuv xalqaro baholash dasturlarining mohiyati bilan bevosita uyg'unlashadi.

N. Egamberdiyeva esa boshlang'ich ta'limda shaxsga yo'naltirilgan yondashuv muhimligini ta'kidlab, o'quvchilarning individual rivojlanishini hisobga olgan baholash tizimini shakllantirish zarurligini qayd etadi. Bu fikr PIRLS va TIMSS dasturlaridagi kompetensiyaviy yondashuv bilan mos keladi.

Shuningdek, A. Abduqodirov ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish mumkinligini asoslab beradi. Bu esa PISA tadqiqotlarida baholanadigan funksional savodxonlik tushunchasi bilan uyg'un hisoblanadi.

Z. Ismoilova va N. Egamberdiyeva ilmiy ishlarida boshlang'ich ta'limda zamonaviy baholash mezonlarini joriy etish zarurligini ta'kidlab, an'anaviy baholash tizimi bilan xalqaro baholash mezonlari o'rtasidagi farqlarni tahlil qilganlar.

Shuningdek, so'nggi yillarda O'zbekistonda olib borilgan tadqiqotlarda, masalan, Sh. Axmedova tomonidan PIRLS, TIMSS va PISA dasturlarining boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati hamda ularni milliy ta'lim tizimiga integratsiya qilish masalalari ilmiy asosda o'rganilgan. Tadqiqotlarda xalqaro baholash natijalari ta'lim sifatini oshirishda diagnostik vosita sifatida xizmat qilishi qayd etiladi.

Xalqaro tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, PIRLS dasturi boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholashga qaratilgan bo'lsa, TIMSS matematika va tabiiy fanlar bo'yicha bilimlarni o'lchaydi. PISA esa o'quvchilarning hayotiy vaziyatlarda bilimni qo'llash kompetensiyasini aniqlashga xizmat qiladi. Bu yondashuvlar zamonaviy kompetensiyaviy ta'lim modelining asosini tashkil etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- ilmiy-nazariy tahlil;
- solishtirma tahlil;
- kuzatuv;
- pedagogik tajriba;
- statistik ma'lumotlarni umumlashtirish.

Ilmiy-nazariy tahlil metodi orqali xalqaro baholash dasturlarining mazmun-mohiyati, ularning pedagogik asoslari hamda ta'lim jarayonidagi o'rni chuqur o'rganildi. Solishtirma tahlil yordamida an'anaviy baholash tizimi bilan xalqaro baholash dasturlari o'rtasidagi asosiy farqlar va ustun jihatlar aniqlab berildi.

Kuzatuv metodi orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv jarayonidagi faolligi, o'zlashtirish darajasi hamda kompetensiyalarining shakllanishi muntazam ravishda monitoring qilindi. Pedagogik tajriba jarayonida esa xalqaro baholash dasturlariga xos elementlar amaliyotga joriy etilib, ularning ta'lim samaradorligiga ta'siri sinovdan o'tkazildi. Olingan natijalar statistik ma'lumotlarni umumlashtirish orqali tizimlashtirildi hamda ilmiy asosda tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xalqaro baholash dasturlari asosida tashkil etilgan ta'lim:

- o'quvchilarda funksional savodxonlikni rivojlantiradi;
- mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi;
- real hayotiy vaziyatlarda bilimni qo'llashni o'rgatadi.

O'tkazilgan tahlillar natijasida aniqlanishicha, boshlang'ich sinflarda xalqaro baholash dasturlariga xos topshiriqlarni qo'llash o'quvchilarning faolligini oshirish, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, PIRLS dasturi elementlarini joriy etish o'qish savodxonligi darajasining sezilarli oshishiga xizmat qiladi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy baholash tizimi asosan reproduktiv bilimlarni tekshirishga yo'naltirilgan bo'lib, o'quvchilarning real hayotiy vaziyatlarda bilimni qo'llash darajasini to'liq baholay olmaydi. Xalqaro baholash dasturlari esa o'quvchilarning analitik fikrlashi, muammoli vaziyatlarni hal etish qobiliyati hamda funksional savodxonligini rivojlantirishga qaratilganligi bilan ajralib turadi. Shu bois, mazkur dasturlarni boshlang'ich ta'lim tizimiga bosqichma-bosqich joriy etish ta'lim sifatini oshirishning muhim omili sifatida e'tirof etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Boshlang'ich sinflarda xalqaro baholash dasturlari (PIRLS, TIMSS, PISA) asosida ta'lim sifatini oshirish bugungi kun ta'lim tizimining eng muhim strategik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu dasturlar faqatgina o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash bilan cheklanib qolmay, balki ularning funksional savodxonligi, tanqidiy fikrlashi, muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalari hamda amaliy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy baholash tizimi ko'proq reproduktiv bilimlarni tekshirishga yo'naltirilgan bo'lib, u o'quvchining real hayotiy vaziyatlarda bilimni qo'llash darajasini to'liq ochib bera olmaydi. Xalqaro baholash dasturlari esa aynan shu jihatni, ya'ni bilimni amaliyotda qo'llash va transfer qilish qobiliyatini asosiy mezon sifatida belgilaydi. Bu esa boshlang'ich ta'limda baholashning mazmuniy va metodik jihatdan yangilanishini talab etadi.

O'zbek pedagog olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar ham shuni tasdiqlaydiki, boshlang'ich ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, kompetensiyaviy ta'lim modeli hamda innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash xalqaro baholash talablariga moslashishda muhim omil hisoblanadi. Xususan, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, matn bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish hamda matematik va tabiiy fanlar bo'yicha amaliy topshiriqlarni yecha olish qobiliyatini kuchaytirish zarur pedagogik vazifa sifatida e'tirof etiladi.

Shuningdek, PIRLS, TIMSS va PISA natijalarini tahlil qilish orqali milliy ta'lim tizimidagi mavjud muammolarni aniqlash, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilish imkoniyati yaratiladi. Bu esa ta'lim sifati monitoringini takomillashtirish va o'quv dasturlarini xalqaro standartlarga yaqinlashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mullis, I.V.S., Martin, M.O., Foy, P., Drucker, K.T. PIRLS 2021 International Results in Reading. – Boston: TIMSS & PIRLS International Study Center, 2023.
2. Martin, M.O., Mullis, I.V.S., Hooper, M. TIMSS 2019 International Results in Mathematics and Science. – Chestnut Hill: Boston College, 2020.
3. OECD. PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education. – Paris: OECD Publishing, 2023.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PQ-4307-son qarori. Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrda 997-son qarori. Xalqaro baholash tadqiqotlarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida.
6. Egamberdiyeva, N., Ismoilova, Z. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
7. Tolipov, O., Usmonboyeva, M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2017.
8. Abduqodirov, A.A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
9. Xodjayev, B.X. Umumiy pedagogika. – Toshkent: Sano-standart, 2019.
10. National Center for Education Statistics. International Assessments (PIRLS, TIMSS, PISA) Reports. – Washington, DC, 2022.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.